політичні інститути та процеси

УДК 314.7(477)

Міграційні процеси в Україні: конфлікт ідентифікацій та ризики „відторгнення"

Олена Кривицька,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Інституту політичних і етнонаціональних
досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України

Аналізуються особливості міграційних процесів у контексті кризи ідентичності. Приділяється увага визначенню особливостей міграції як одного з етнічних маркерів у системі міжетнічної взаємодії та ризиків, спричинених процесом інтеграції „чужих" етносів в український соціум.
Ключові слова: *міграція, стресогенність міграційних процесів, відторгнення „інших", ризики міжетнічної взаємодії.*

Peculiarities of migration processes in the context of identification crisis are analyzed. Particular attention is paid to defining features of migration as one of ethnic markers in the system of inter-ethnic cooperation and risks posed by the process of integration of foreign ethnic groups in Ukrainian society.
Keywords: *migration, identity crisis, rejection of „the different", inter-ethnic cooperation risks.*

Міграційні процеси в Україні: конфлікт ідентифікацій та ризики „відторгнення"

Олена Кривицька

Анализируются особенности миграционных процессов в контексте кризиса идентичности. Уделяется внимание выявлению особенностей миграции как одного из этнических маркеров в системе межэтнического взаимодействия и рисков, порожденных процессом интеграции „чужих" этносов в украинский социум.

Ключевые слова: *миграция, стрессовость миграционных процессов, отторжение "других", риски межэтнического взаимодействия.*

Структурні зміни на політичній карті Європи, що призвели до утворення наддержавного політичного об'єднання – Європейського Союзу та вільної для внутрішньої міграції Шенгенської зони, створили ситуацію, за якої країни Східної та Південної Європи неминуче перетворюються на сталий транзитивний простір (географічний коридор) для нелегальної міграції. Не залишається у цьому сенсі винятком й Україна, яка розташована на перехресті традиційних шляхів прямування мігрантів до „європейського благополуччя" та за пострадянського періоду історії, значним чином, лібералізувала режим західного кордону, водночас істотно не посиливши режим контролю північних та східних рубежів (українсько-російський та українсько-білоруський кордони). З огляду на щорічне збільшення кількості нелегальних мігрантів, що перетинають українські кордони, означена проблема здатна перетворитися на істотний чинник ризику державної безпеки.

В умовах поступового „закриття Європи", посилення з боку Єврокомісії уваги до східних європейських кордонів та їх більш щільного моніторингу проблемою є фільтрація потоків нелегальної міграції на теренах України. Наслідки цього процесу насьогодні не виглядають суттєвими, адже кількість мігрантів у абсолютних величинах не становить відкритої загрози. Іншими словами перспективи французьких „іммігрантських бунтів" Україні не загрожують. Але слід мати на увазі, що поступове збільшення іммігрантських, переважно незахідних за культурною ознакою осередків, цілком ймовірно, призведе до появи проблем, пов'язаних з необхідністю їх соціальної та подальшої суспільної адаптації. Основним виміром ризиків є не „чинник кошторису", а складність вироблення моделей суспільного облаштування подібних громад мігрантів та можливостей використання їх соціального капіталу [3, с. 76-115]. Сукупність різнорідних маркерів: мовних, культурних, ментальних відмінностей, дискурсивний розрив – здатна значно ускладнити процеси комунікації в матриці: держава та суспільство – етнічно однорідні, але соціально закриті іммігрантські громади.

Недостатня увага держави до проблеми нелегальної міграції опосередковано зміцнює чинники державної ерозії та сприяє посиленню антидержавних корупційних осередків. Серед затриманих правопорушників на кордоні України нелегальних мігрантів виявлено: в 1996 р. – 44,8%,

політичні інститути та процеси

1997 р. – 29%, 1998 р. – 45%, 1999 р. – 45%, 2000 р. – 52%, 2001 р. – 51%, 2002 р. – 51%, 2012 р. 50%. За офіційними даними, в Україні в 2011 р. кількість нелегальних імігрантів складала близько 5 млн осіб (за неофіційними – близько 7 млн.). В 2010 р. на навчання в нашу країну приїхало 103, 5 тис. осіб, понад 90 тис. з яких стало нелегалами [8, с. 330]. На 2012 р. в Україні офіційно зареєстровано понад 2300 тис. мігрантів з 50 країн світу [4].

Таким чином, щорічно кількість осіб, що незаконно перетинають кордони України, не зменшується. Фактично Україна перетворилася на транзитний коридор для нелегальної міграції, що спричиняє неприродний стан міжетнічних відносин в Україні. Найбільша кількість затриманих спостерігається на українсько-словацьких, українсько-угорських, українсько-російських кордонах. В Україну і через її територію перевозять нелегально не тільки товари без оплати відповідного мита, а й зброю, вибухові речовини, наркотики і, звичайно ж, людей. Небезпека полягає в неконтрольованому характері та великих потоках міграції. Сучасна міграційна ситуація та її динаміка в останні роки свідчить про наявність ризиків як соціально-економічного і правового характеру. Нелегальна міграція здатна впливати на криміногенну ситуацію. Свідчення цього – здійснення „резонансних" злочинів на території Одеської, Херсонської, Запорізької та інших областей: убивства працівників правоохоронних органів, зухвалі розбійні напади тощо. Протягом 2011-2012 рр. на території нашої країни мігрантами скоєно 3 тис. злочинів [4]. Причому злочинцям вдається зникнути на території іншої держави й практично бути недосяжними для правосуддя, що порушує, так би мовити, „баланс справедливості в суспільстві".

На заваді боротьбі з нелегальною міграцією в Україні є відсутність „реєстру іноземців", яка заважає спрогнозувати міграційний потенціал. Через відсутність такої інформаційної бази загальнодержавного рівня іноземці, що перебувають у межах України, вільно переміщаються з одного регіону в іншій. У зв'язку з цим, і складається ситуація, за якої,наприклад, іноземці-працівники одеського Промринку виявляються зареєстрованими в іншій області України. Відповідна служба, що займалася б таким „реєстром", повинна бути створена безпосередньо при Кабінеті Міністрів України, як це вже зроблено раніше в інших прикордонних державах. Доводиться констатувати, що вітчизняна статистика нелегальної міграції представлена в основному відомостями про кількість офіційно зареєстрованих біженців. За даними МВС, легальних імігрантів 279 тис., в той час нелегальних, за оцінками експертів, 700-800 тис. осіб [6, с. 16]. Найбільша кількість проживає в ареалах великих міст, переважно на півдні і сході України, навколо Києва. У часи системних криз, як правило, загострюються питання ставлення до „інакшості", а як наслідок, пошук ворогів, сегментація етнокультурного поля за принципом „свій - чужий". Пошук відмінностей неминуче веде до розмивання громадянської ідентичності, до процесу відторгнення „інакшості".

Аналізуючи політичне відторгнення іммігрантів, Ю. Левенець наголошує: „попри доволі розвинену законодавчу базу соціальна інтеграція прибулих украй повільна і суперечлива. Місцеве населення не завжди психологічно готове до появи чималих емігрантських анклавів, що провокує міжетнічну напруженість, ксенофобію, расизм". Слід визнати, що в Україні працюють чинники відносного політичного відторгнення, пов'язані з міфами масової свідомості, конкуренцією на ринку праці, неформальними практиками. Зокрема, майже половина населення знає про недружнє ставлення з боку місцевих, чверть була його свідкам, тоді як не знають про нього 13%, а близько 30% не були свідками [5, с. 10].

Національна ідентичність – завжди своєрідна система „свій-чужий". Важливою є система змістів і знаків, що дає можливість визначати, на кого поширюються прийняті тобою правила гри, а хто стосовно них – сторонній. Небезпека, що виходить із жорсткого поділу на „своїх-чужих", етноізоляціонізм зумовлені гіпертрофованим прагненням до утвердження пріоритетів етнічної ідентичності. Постіндустріальна хвиля міграції, що захлеснула не тільки європейські держави, а й всі країни „великої 8", за винятком, Японії, історично порівнянна лише з Великим переселенням народів. Глобалізація й загальні стандарти розмивають цю систему, змішують карти, ламають стереотипи. Темношкірі й чорноволосі власники німецьких паспортів ведуть переговори з іспаномовними американцями. Як тепер відрізняти „наших" від „інших" – за мовою, паспортом, зовнішністю, релігійною приналежністю, етнічним походженням, геополітичною лояльністю? Під впливом глобалізаційних процесів на наших очах відбувається зміна пріоритетів самоідентифікації, коли громадянським формам ідентифікації значно поступаються расові, етнічні, релігійні. Однак, там, де пріоритети міжетнічної взаємодії обираються за ознакою „титульності", нормою стають конфлікти та травматичний досвід розігрування „етнічної карти".

У передмісті Парижа горіли машини й крамниці, а соціологічні опитування обіцяли ще більш високі відсотки Ле Пену. При цьому головною електоральною опорою консерваторів і навіть націоналістів – прихильників жорсткості імміграційної політики Британії є, як не парадоксально, етнічні меншини: вихідці з Індії, Пакистану, Шрі-Ланки та інших країн. Етнокультурне районування міських територій і розрив у рівні життя між мусульманськими, єврейськими, бангладешськими, чорними районами створюють незвичний для Європи рівень напруженості. Більшість жителів Каліфорнії не говорять англійською мовою, а „країна іммігрантів" США збирається будувати стіну вздовж кордону з Мексикою задля запобігання потокам міграції. Реальне існування та відторгнення „інших" перетворює постіндустріальні мегаполіси й урбанізовані території у вибухонебезпечну зону, подібну Близькому Сходу або Балканам.

У контексті впливу міграційного чинника на розмивання етнокультурного поля суспільства німецький історик і філософ

Ф. Мейнеке на початку XX ст. відзначив, що історично гіперідентичність найчастіше застосовується для перекроювання політичної карти й утворення під маскою „боротьби за незалежність" нових держав. Порятунком для цілісності політичних націй, як Англія, Франція, Росія, США, є мультикультуралізм, в основі якого, на його думку, постулат про рівність культурних субнацій за умови визнання пріоритету державної ідентичності, усвідомлення себе громадянином, що визнає рівноправність інших. Автор теорії глобального соціуму ризиків У. Бек у своїй книзі „Космополітичний погляд" зазначає, що мультикультуралізм заперечує свій же власний постулат рівноправності, позиціонуючи, приміром, європейський лібералізм як єдино цивілізовану систему співіснування напротивагу різного „варварства".

Результати та висновки досліджень іноетнічних груп, що проведені європейськими та американськими дослідниками (Н. Гейзером і Д. Мойніхеном, К. Герцом та ін.) дозволяють говорити про особливу взаємодію державних та етнічної ідентичностей у системі визнання іноетнічних мігрантів. Тут можна погодитися з думкою Ф. Беккер про те, що процесу ідентифікації етнічно різних мігрантів властивий високий ступінь ситуативності практик реалізації етнічності та етнічних дискурсів; етнічність розглядається як мігрантами, так стороною, що їх примає, скоріш не як базисний есенціалістський феномен, а як мінливий спектр можливостей, які можуть бути мобілізовані за певних соціальних умов.

„Розмивання" етнічності, виникнення крайніх різновидів національного фанатизму, їх кореляція з різними формами фундаменталізму - небезпеки, породжувані новітніми міграційними потоками, які спостерігаються в Україні. Звичайно, перспектива перетворення України на країну іммігрантів, про що говорить Блер Рубл в книзі „Капітал розмаїтості", – справа далекого майбутнього, але вже сьогодні є підстави для підвищеної уваги до міграційних процесів та ролі в українському суспільстві переселенців з інших країн. Україна в демографічному плані нагадує „атмосферну зону низького тиску" [8, с. 350]. Світова тенденція збільшення населення і ступінь інтеграції нашої країни в світову спільноту вже найближчим часом актуалізує проблему прийняття іммігрантів. В глобальному плані Україна може опинитися в ролі привабливої лакуни, яку намагатиметься використати європейська спільнота для позбавлення надлишків міграційних потоків. Слід зауважити, що в Україні міграційні ризики посилюються демографічною кризою, що бере початок з 90-х років минулого століття. Вона призвела до скорочення населення України з 52,2 млн осіб у 1991 р. до 46,7 млн осіб у 2012 р.

По-друге, брак працездатного населення, який відчувається сьогодні в країні, – наслідок цього стрімкого скорочення мешканців України за останні роки. Безумовно, на фоні щорічної депопуляції в 250-350 тис. протягом останніх десяти років, приріст 14 тис. іммігрантів за 2006 р. – це не надто відчутна демографічна зміна (скорочення населення за 2006 р. – 283,5 тис). Але тенденція зростання позитивного сальдо

міждержавної міграції в Україні і зростання його у кілька разів (більш ніж втричі за 2006-2009 рр.) дають підстави для прогнозування суттєвих змін етнічної структури працездатного населення країни.

По-третє, утворення диспропорції демографічних змін в регіонах України. Співвідношення еміграційного та імміграційного потоків в Україні в цілому має позитивне сальдо (в 2012 р. + 14 245 осіб), але приріст населення зафіксований лише в 7 регіонах, з яких тільки п'ять зазнали відносно суттєвого (понад 1000 осіб) збільшення населення, це: Київська, м. Київ, Одеська, Харківська області, АР Крим, Дніпропетровська область. Нерівномірність міграційних процесів у регіонах призводить до дисбалансу в динамік і природного приросту населення. Зменшення темпів депопуляції в семи областях України відбувається винятково за рахунок міждержавної міграції, наприклад, у Харківському регіоні з 2012 р. понад 15% усіх іммігрантів склали іноземці [7, с. 48-50].

Не дивлячись на тенденцію зростання кількості населення, посилення міграційних процесів в Україну, окреслює низку демографічних проблем:

„Заміщення" працездатного населення України. Протягом 2012 р. державу залишило понад 750 тис., а прибуло 770 тис. осіб. Серед загальної кількості осіб, які виїхали за межі країни в 2005-2011 рр., працездатних – 70%, а працездатних іммігрантів – 77%, а офіційна кількість трудових мігрантів з України 5 млн [7, с. 3]. Співвідношення серед емігрантів та іммігрантів осіб, які не досягли працездатного віку та у віковій категорії 15-19 років: відповідно 17,2% та 20,7%.

Приріст „азійської" складової етнічного складу України. Серед осіб, які прибули в Україну в 2006 р., понад 65% - вихідці з Середньої Азії, Кавказу та Закавказзя (в АР Крим їх кількість перевищує 85% від загальної кількості прибулих) [7, с. 50-51].

Дисбаланс забезпечення регіонів трудовими ресурсами – ще одна з найгостріших демографічних проблем, яка безпосередньо є наслідком міграційних процесів. Фактично в Україні визначилася своєрідна вісь притоку людських ресурсів, яка проходить від Харкова на північному сході через Придніпров'я (Київ, Дніпропетровськ) на південний захід до Одеси.

Демографічний стан регіонів і стан міграційних процесів слугують своєрідним індикатором економічного благополуччя і привабливих перспектив розвитку областей. Першочерговими чинниками зростання кількості мігрантів в області є потреба в робочій силі, рівень оплати праці, можливість розвитку бізнесу та розгалужена система освітніх закладів. Але симптоматичним є той факт, що приток іммігрантів відчувають багатоетнічні та російськомовні міста. Традиційна поліетнічність таких міст, як Одеса або Харків сприяє толерантному ставленню місцевого населення до мігрантів та їх швидкій адаптації. Місцеві громади доволі ліберально ставляться до існування і розвитку емігрантських громад, які перетворились на органічний компонент вітчизняної урбаністичної культури. Прикладом вдалого інкорпорування в структуру українського міста є в'єтнамська громада в Харкові, яка сприяла

організації та розвитку декількох великих фірм – корпорації Техноком та Sun Group.

Мовний фактор зумовлений походженням іммігрантів з колишніх радянських азійських та кавказьких республік, де російська мова мала статус офіційної мови міжнаціонального спілкування. Цей полегшує процес адаптації і визначає російськомовні регіони як зони сприятливого адаптаційного клімату для іммігрантів. У жодному з україномовних регіонів не відбувається такого напливу іммігрантів з закордону. Показовими з цього погляду є дані про використання мов іммігрантами для спілкування – 70,4% обирають російську мову [8].

Таким чином, існують ризики того, що Україна з часом перетвориться на країну емігрантів, але цей процес має регіональний вимір. Стрибкоподібне збільшення сальдо міграції змушує до проведення всебічного аналізу міграційних процесів, прогнозування пов‘язаних з ними ризиків у демографічній, соціальній та економічній сферах життя. Звісно, таке масове явище, як міграція тягне позитивні та й негативні наслідки соціального, економічного, культурного та іншого характеру. При цьому варто зазначити, що позитивність чи негативність прямо залежить не тільки від специфіки самого міграційного процесу, а й від настанов і можливостей держави, де відбуваються процеси. Наприклад, для використання коштів, що привозять із собою мігранти, вимагають розвинуту банківську систему і відповідне законодавство, а для включення новоприбулих до трудових ресурсів необхідна загальна стратегію їх залучення. Сьогодні дві групи проблем обумовлюють інтеграцію мігрантів в українське суспільство, а саме: проблеми, пов’язані з мігрантами, та проблеми самих мігрантів. На жаль, діалектичний зв’язок між ними не завжди є очевидним. У більшості вони спричинені фактом приїзду „чужої” людини, а головне – людини, неадаптованої у певному суспільстві.

Процес інтеграції поступово вводить мігрантів в суспільство. Якщо він проходить для мігрантів не послідовно, некоректно – виникають „ускладнення” взаємодії „іншого” з суспільством, яке характеризується відмінними соціокультурними параметрами. Яскраві приклади таких „ускладнень” можемо спостерігати в країнах Євросоюзу: Англії, Франції. З одного боку, це були масові заворушення мігрантів, які вважають порушеними свої права. З іншого, теж достатньо масові виступи місцевого населення, яке вважає, що у мігрантів надто багато прав. З цього приводу звернємо увагу на одну з причин гальмування та викривлення процесу інтеграції мігрантів в суспільство. Мова йде про внутрішній конфлікт, викликаний появою сегмента мігрантів, а саме про конфлікт між власною самоідентифікацією мігрантів та ідентифікацією населення приймаючої країни. Особливо важко проходить процес входження у суспільство для тих категорій іммігрантів, які абсолютно протилежні за релігійними, мовними, культурними, навіть побутовими маркерами. Для України такими „іншими” є переселенці з країн Африки та Азії. Для ілюстрації стану проблеми, зокрема в

Україні, були використані матеріали досліджень, що проводяться з 2002 р. у Києві за сприяння Інституту Кеннана Міжнародного центру підтримки науковців імені Вудро Вілсона (США). Оскільки вони містять інформацію як про об'єктивне становище іммігрантів з протилежних від України (і територіально, і культурно) країн Азії та Африки, так і суб'єктивні оцінки цього становища і прибульцями і киянами, воно є багатим джерелом для подальшого аналізу.

На проблему конфліктів ідентифікацій класики соціології звертали увагу в різних аспектах. Так, проблема „визнання" була сфомульована Ч. Тейлором, якій вважав, що характер сучасної політики залежить від вимог „визнання". На його переконання, „вимога визнання" є необхідною умовою сучасної політики щодо етнічних меншин – політики мультикультуралізму. „Визнання особистості", її самоідентифікації, Ч. Тейлор розглядав як одну з головних ознак демократичного суспільства, для подальшого розвитку якого важливими є ідентифікація (визнання) та сприйняття особистості в соціальне середовище [10, с. 225]. Зрозуміло, що для людини, яка приїхала на нове місце і відрізняється статусом, культурою та навіть зовнішністю (одягом) від місцевого населення, конфлікт ідентифікацій – це наслідок „невизнання". Небезпека виходить з того, що цей конфлікт двосторонній, з „корінним" населенням. За конфліктом „невизнання" криється конфлікт ідентичностей [3, с. 115]. За умов глобалізації часто густо конфлікт спричиняється необхідністю повної інформації щодо соціокультурної ідентифікації мігрантів, та, з іншого боку, відсутністю такої інформації. Основним джерелом інформації, як для місцевого населення про іммігрантів, так і навпаки, є суб'єктивний досвід спілкування: державні програми, спрямовані на інформування населення, матеріали засобів масової інформації, спілкування в побуті та ін.

Треба визнати, що на сьогодні в Україні не реалізуються спеціальні державні програми, спрямовані на інформування як іммігрантів, так і українців про реальний стан імміграційних процесів, кількісний і якісний склад іммігрантів, їх права і можливості інтеграції в українське суспільство. Щодо реалізації окремих положень державних програм стосовно певних категорій іммігрантів (переселенці, біженці, раніше депортовані народи) або загального соціокультурного розвитку суспільства, враховуючи чинник міграції, вони, виявилися неефективними в контексті адекватного впровадження в життя. Відсутність національної моделі інтеграції і адаптації нових спільнот „нетрадиційних мігрантів" в українське суспільство спричинятиме ризики „невизнання" [9, с. 110]. Разом з тим, зауважимо, що що деструктивність у процес інтеграції інколи привносять ЗМІ, „продукуючи інформацію про переважно кримінальну діяльність мігрантів" [5, с. 11]. Інформація, що з'являється в ЗМІ, не вирішує проблеми широкого, повноаспектного і, головне, об'єктивного інформування як місцевого, так і новоприбулого населення стосовно одне одного. Зазвичай з'являються

повідомлення про виключно непересічні події, серед яких здебільшого переважають події негативного та кримінального змісту.

Серед основних джерел інформації, на яких базується процес взаємної ідентифікації іммігрантів і місцевих жителів, є особисте спілкування. П. Бергер і Т. Лукман відзначали, що в процесі формування ідентичності діалектичний зв'язок між ідентифікацією з боку інших і самоідентифікацією передбачає значну роль безпосередніх контактів [2, с. 164]. За даними дослідження 2011 р. вже згаданого Інституту Кеннана, розподіл контактів між киянами та іммігрантами за місцем, де вони відбуваються, виглядає так: близько 6% киян мали досвід такого спілкування на роботі та за місцем проживання, 11% – у громадських місцях, 15% – на ринках [8, с. 335-336]. Тобто, майже 70% жителів Києва жодних контактів з іммігрантами не мали. Як бачимо, не можна назвати активним спілкування між киянами та іммігрантами. Отже, зрозуміло, що за таких обставин важко створити повноцінний образ співрозмовника,а наслідком інформаційного голоду є створення певних уявлення одне про одного на основі суб'єктивних, й інколи, неадекватних параметрів, що сприяє появі невідповідності самоідентифікації іммігрантів та їх ідентифікації населенням приймаючої країни. Наприклад, кияни досить викривлено розуміють, навіщо іммігранти приїхали до України. Крім цього, вони значно переоцінюють кількість біженців серед них – на втечу від війни, як чинник, що спонукає до переїзду: вказали 26% респондентів-іммігрантів, водночас, киян – 46%. [2, с. 335]. Також на десять відсотків кияни перебільшують цінність освіти та шлюбу як стимулів до переїзду. Проте ці відмінності не впливатимуть на виникнення конфліктних ситуацій.

Серед небезпек суспільного відторгнення мігрантів – викривлене сприйняття причин міграції. Так 30% киян вважають причиною переїзду до України транзитні плани іммігрантів. Таке розуміння формує відповідне ставлення до мігрантів, як до негативного явища сучасного життя, оскільки нові етнічні групи користаються державними ресурсами, пільгами суспільства, в якому проживають. Хоча транзитні іміграційні плани щодо України визнають лише 3% респондентів-мігрантів [9, с. 113]. Зрозуміло, що ця розбіжність у поглядах загрозливіша за попередню, адже однієї сторона негативно ідентифікує другу, як „несхожу-чужу". А звідси вибудовуються відносини „ми–вони", відносини пошуку ворога та протистояння.

Ще одним прикладом небезпечного розходження ідентифікацій є відмінність бачення українцями та іммігрантами їх соціально-економічних умов життя. За даними дослідників, кожна зі стороін оцінила за основними критеріями власні умови життя та умови життя мігрантів. Оцінка проводилась за п'ятибальною шкалою. Так, за сумарними оцінками (по шести параметрах кияни оцінили власні умови проживання на 16,7 бала (з 30 можливих), водночас становище іммігрантів було оцінено ними в 13,4 бала. Іммігранти ж бачать своє становище достойним у 15,5 балів, а умови проживання киян визначили на рівні 19,4 балів [8, с. 335]. На перший погляд, конфлікту не має. Обидві групи респондентів виявили одностайність

у визначенні досить низького рівня життя як для себе, так і для інших. Хоча, на думку іммігрантів, різниця між ними і киянами все ж таки значно більша.

Але ознаки напруження існують. Так, на думку киян, мігранти майже не поступаються їм в сфері соціального захисту, який традиційно вважають привілеєм корінного населення; мають практично рівні можливості одержати медичну допомогу, дати освіту дітям і знайти роботу. Навіть у такому гострому питанні, як житлові умови, кияни вважають можливості мігрантів не гіршими. Водночас мігранти впевнені в тому, що рівень їхньої забезпеченості соціальними послугами набагато нижчий, не кажучи вже про фінансовий стан і можливість знайти роботу. Обидві сторони вважають себе обмеженими у можливостях соціально – економічного характеру. За умов етноцентричної риторики частини української еліти, відсутності чіткої визначеної міграційної політики, а й інколи пропаганди етноізоляціонізму таке невдоволення породжує відносини „ ми – вони", призводить до пошуку ворога.

Отже, посилення міграційних процесів актуалізовало сегментарність ідентичності [1, с. 142]. Конфлікт ідентифікацій мігрантів і корінного населення є одним з чинників демаркації етнополітичного простору. Для України врахування цього чинника тим важливіше, що сучасний стан українського суспільства свідчить про розмежування суспільства на соціокультурній основі, коли логіка ідентифікації часто суперечить логіки плюралізму і мультикультуралізму. На тлі високого рівня психологічної відокремленості населення України від представників інших національностей це не виключає можливості загострення міжетнічних відносин.

Водночас міграція викликає низку гострих проблем у контексті розвитку людського потенціалу. Серед гострих питань соціально-економічного розвитку України, пов'язаними з міжнародною міграцією, такі:

- втрата демографічного потенціалу;
- посилення міграційного відпливу внаслідок невідповідності попиту і пропозиції на національному ринку праці;
- втрата трудового та освітньо-кваліфікаційного потенціалу;
- необхідність стимулювання зворотних міграційних потоків та формування людського потенціалу реемігрантів;
- розробка заходів з використання грошових переказів мігрантів;
- боротьба з нелегальними міграційними потоками;
- інтеграція іммігрантів.

Низка соціально–економічних ризиків, спричинених активізацією міграції в нашу країну, опосередковано, а то й безпосередньо генерують етнічну недовіру і нетерпимість. Треба визнати, що нехтування розширення соціуму за рахунок іммігрантів – це вагомий дезінтеграційний чинник соціального простору, його криміналізації [5, с. 13]. Тому вкрай потрібна максимальна легалізація іммігрантів,

забезпечення їм доступу до медичних і освітніх послуг, комплексна міграційна політика, яка є важливим сегментом в політиці залучення.

Література:

1. **Андерсон Б**. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Б. Андерсон. 2-е, перероб. вид. Пер. з англ. В. Морозова. – К. : Критика, 2001. – 271 с.

2. **Бергер П.** Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М. : Медиум, 1995. – 238 с.

3. **Дюркгейм Э.** О разделении общественного труда / Э. Дюркгейм // О разделении общественного труда. Метод социологии. – М. : Наука, 1990. – С. 67-115.

4. Київський міжнародний інститут соціології: офіційний сайт/ [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http: // www.kiis.com.ua

5. **Левенець Ю.** Еволюція політичної влади в Україні / Ю. Левенець // Вісник Національної академії наук України. – 2011. – № 8. – С. 3-11.

6. **Малиновська О.** Мігранти, міграція та українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями / О. Малиновська. – К. : Вид. НАДУ, 2004. – 236 с.

7. **Малиновська О.** Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування / О. Малиновська. – К. : НІСД, 2011. – 40 с.

8. **Брайчевська О.** „Нетрадиційні" іммігранти у Києві / О. Брайчевська, Г. Волосюк, О. Малиновська, Я. Пилинський. – К. : НІСД, 2003. – 388 с.

9. **Светлов О.** Про деякі аспекти інтеграції мігрантів до українського суспільства / О. Светлов // Міграція і толерантність в Україні. – К., 2007. – С. 107-114.

10. **Taylor Ch.** The Politics of Recognition / Ch. Taylor. – Cambridge, London : Harvard University Press. – 1997. – 375 p.